

Zásada „zákon sa o maličkosti nestará“ a jej uplatnenie v súdovej slovenskej normotvorbe¹

Ján Ivančík

Úvod

Iba málo právnych princípov má tak široké spektrum ustálených vyjadrení ako potreba, aby sa zákonodarca sústredil na podstatné a často sa vyskytujúce situácie, nie na výnimočnosť. Medzi najznámejšie patria *de minimis non curat lex*, teda zákon sa nestará o maličkosti, resp. *de minimis non curat praetor* (prétor sa nezaujíma o maličkosti), ale aj *quod raro fit, non observant leges*, t.j. čo sa stáva zriedkavo, na to zákonodarcovia neprihliadajú.

Napriek stáročiam vývoja a implementácie uvedených poznatkov sa moderná právna veda neraz vydáva akoby opačným smerom. Pribúdajúce technológie, zložitost' právnych vzťahov a komplexnosť si akoby nevyhnutne vyžadujú čoraz podrobnejšiu a prepracovanejšiu právnu úpravu, zameriavajúcu sa na maličkosti.

Je to však skutočne cesta, ktorá je kontinentálnemu právu vlastná? Ak áno, prečo sa vyskytujú tak početné latinské formulácie, zameriavajúce sa pri normotvorbe na presný opak? Pokiaľ nie, je doktrína vyhýbania sa maličkostiam stále aktuálna? Toto sú otázky, ktoré si nasledujúci príspevok kladie za cieľ zodpovedať.

1 HĽADANIE PÔVODU SKÚMANEJ ZÁSADY

Pri skúmaní historických súvislostí ohľadom analyzovanej zásady sa na základe latinských formulácií ako vhodný začiatkový bod bádania javí právny poriadok antického Ríma. Samotné historické pramene nám však dávajú pomerne jednoduché indície, smerujúce k filozofickým východiskám už v starovekom Grécku.

Vyjadrenie, ktoré identifikujeme priamo v rímskoprávných prameňoch je *quod raro fit, non observant leges*. Nachádza sa v Justinianskych novelách, v stati, ktorá je venovaná

Abstract

Circumvention of the law is currently mostly solved by amending laws, which often lead to legal overregulation. However, this trend is not close to continental law, which can be confirmed by its roots in Roman law. In Justinian's Digestes, we can identify several fragments referring to the principle that the legislator does not care about trivialities. Have social conditions changed so much that it is no longer applicable or is there a problem in the current legislation? What model should be applied in order to make the legislation trustworthy for ordinary citizens?

Keywords

the law does not concern trifles, vague, Roman law, de minimis

Author

Mgr. Ján Ivančík, PhD.
Katedra rímskeho práva a cirkevného práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
jan.ivancik@flaw.uniba.sk

Cite

IVANČÍK, Ján. Zásada „zákon sa o maličkosti nestará“ a jej uplatnenie v súdovej slovenskej normotvorbe. In *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, č. 2, s. 27 – 33.

¹ Článok je výstupom z projektu VEGA č. 1/0548/22 s názvom „Kríza dôvery a jej rímsko-kánonické riešenia“.

otázke vdov a ich spôsobilosti byť poručníkmi svojich maloletých detí.² V zmysle predpisov platných do roku 539 nesmela vdova počas trvania poručníctva uzavrieť nové manželstvo, pričom tento záväzok spečatovala prísahou pred príslušným orgánom.³ Justinián uvedené nariadenie zrušil s odkazom na skutočnosť, že v praxi sa uvedená prísaha aj tak veľmi často porušovala a fakt, že niektorí naďalej právnu reguláciu dodržiajú nestačí ako dôvod na to, aby sa z mnohých stali porušovatelia zákona.⁴

Pri konštatovaní, že zákonodarcovia by sa nemali zaoberať, resp. prihliadať na skutočnosti, ktoré sa vyskytujú iba príležitostne pritom Justinián poukazuje priamo na historickú múdrosť (vyjadrenie *sicut et vetus sapientia docet*). Jej prepojenie na grécku filozofiu nachádzame v ďalšom justiniánskom právnom prameni – Digestach.

Jej význam podčiarkuje umiestnenie do tretieho titulu úvodnej knihy, pričom rôznym variáciami vyjadrenia toho istého princípu je venovaných viacero fragmentov od rôznych autorov. Hneď prvé z nich z pera Pomponia odkazuje na gréckeho filozofa Theophrasta (približne 371 – 287 pred Kr.).⁵ Na rovnakého autora odkazuje aj Paulus.⁶ Nie je bez záujmu, že Theophrastus čerpal mnohé myšlienky od svojho učiteľa Aristotela, ktorý pre výskum ideálnej formy ústavy študoval podklady zo 158 mestských štátov. Vo svojich úvahách kladie zreteľ na potrebu minimalizácie zákonnej regulácie v súvislosti s hľadaním spravodlivosti. Určitý presah tu identifikujeme aj s dielami Platóna, ktorý sa v dialógu o štátnikovi taktiež zameriava na skúmanú otázku.⁷

Aristoteles vo viacerých dielach konštatuje, že zákon nesmie cieľiť za úpravou všetkých prípadov, ktoré v realite môžu nastať. Musí byť písaný všeobecne, bez dôrazu na budúce zmeny okolností.⁸ Tam, kde zákon na základe svojej všeobecnej podstaty spôsobuje nespravodlivé usporiadanie vzťahov, vystupuje do popredia slušnosť - ekvita (grécky *epieikeia*). Tá je uplatniteľná nielen vtedy, keď nie je žiaduce striktné uplatnenie zákonného textu, ale aj v prípadoch, ak zákon niektorú situáciu opomína.

Práve na týchto myšlienkových základoch sú vybudované aj neskoršie rímskoprávne regulácie. Okrem už zmieneného Pomponia a Paula justiniánske Digesta odkazujú aj na mienku

² Nov. J. 94,2: *Quia vero multam habemus formidinem, ne facile iusiurandum per magnum deum detur et hoc praevaricetur, propterea credidimus oportere et hanc emendare legem, quae vult matres, dum suorum filiorum curam gesturae sint, iusiurandum iurare quia ad secundas nuptias non venient: et totiens scimus praevaricatam legem et iusiurandum peiurum datum quotiens paene datum est, ut peccatum apertissimum esset quia hoc intulimus iusiurandum ad praevaricandum. Non enim eo quod aliquae servaverunt iusiurandum, propterea oportet et eas quae exhonorant eum habere occasionem impietatis in deum. Nam quod raro fit, sicut et vetus sapientia docet, non observant legislatores, sed quod fit plerumque et respiciunt et medentur. Propterea igitur sancimus aliam quidem observationem quam in matribus observamus valere secundum schema, et abrenuntiare eas et Velleiano senatusconsulto et omni auxilio, et omnia agere quae prius decreta sunt, iusiurandum vero non praeberi, sed sufficere abrenuntiationem solam et aliorum omnium et de secundis nuptiis, nullo iureiurando de hoc dando; mox tamen ut secundas contraxerit nuptias, repente expelli tutela et ea agi quae, si eam contigisset et iurare, perferret semel in iudicium mentita et praeponeis propriae confessioni et depositioni secundas concupiscentias.*

³ C. J. 5,35,2: *Matres, quae amissis viris tutelam administrandorum negotiorum in liberos postulant, priusquam confirmatio officii talis in eas iure veniat, fateantur actis sacramento praestito ad alias se nuptias non venire.*

⁴ Porovnaj s: FLEUREN, J. W. A. – MERTENS, T. J. M. *Quod raro fit, non observant legislatores. Over de filosofische grondslag van de derogerende werking van de billijkheid in het publiek- en privaatrecht.* In SCHLÖSSELS, R.J.N. – BOK, A. J. (eds.). *In de regel – Over kenmerken, structuur en samenhang van geschreven en ongeschreven regels in het bestuursrecht.* Deventer: Kluwer, 2012, s. 74-75.

⁵ Pomp. D. 1,3,3: *Iura constitui oportet, ut dixit Theophrastus, in his, quae ἐπι τό πλεϊοτον accidunt, non quae ἐκ παραλόγου.* (preklad autora: Právo sa musí ustanoviť, ako povedal Theophrastus, pre to, čo je obvyklé, nie pre to, čo sa stáva výnimočne.)

⁶ Paul. D. 1,3,6 γάρ ἀπαξ ἢ δίς ut ait Theophrastus παραβαίνουσιν οἱ νομοθέται. (preklad autora: Keďže, ako hovorí Theophrastus, čo sa v skutočnosti stane len raz alebo dva razy, to si zákonodarcovia nevšímajú.)

⁷ FLEUREN – MERTENS, ref. 4, s. 76-77.

⁸ Porovnaj WEXLER, Steve – IRVINE, Andrew. Aristotle on the rule of law. In: *Polis: The Journal for Ancient Greek and Roman Political Thought*, 2006, roč. 23, č. 1, s. 13.

Celsa, ktorý tvrdí, že právo sa nemá ustanovovať pre to, čo raz môže v nejakom prípade nastať, ale musí sa zameriavať na to, čo sa stáva často a ľahko.⁹ Veľmi obdobné formulácie zachovávajú Digesta aj od Juliána vo fragmentoch Jul. D. 1,3,10 a Jul. D. 1,3,12. V nich Julián dáva aj návod ako riešiť prípady, ktoré v zákone obsiahnuté nie sú. Do popredia kladie význam analógie a interpretácie.¹⁰

Sommer v tomto kontexte odkazuje na skutočnosť, že klasickí rímski právnici dokázali veľmi pružne pracovať s vyplňaním medzier v zákone formou jurisprudencie a tiež analógie. Vyvarovali sa pritom veľkého nebezpečenstva skrytého vo voľnom výklade, či svojoľnej právotvorbe.¹¹ Okrem analogického rozširovania zákona, na ktorú odkazujú justiniánske Digesta klasické právo poznalo aj početné *actiones utiles* a tiež *exceptiones*, ktoré mohli byť výsledkom analógie.¹² Ako sa bude rozoberať aj nižšie, vo forme recepcie zostala kontinentálnemu právu vlastná už iba *analogia legis*, ktorá spôsobuje aj nemalé výkladové a aplikačné problémy.

Na tomto mieste je zároveň zaujímavé poukázať na dve paradoxné, či mierne úsmevné skutočnosti. Tou prvou je hneď šesť formulácií o nemožnosti obsiahnuť všetky životné situácie v zbierke, ktorá sa pýši názvom Pandectae, teda "všeobjímajúce". Za povšimnutie tiež stojí fakt, prečo bolo nevyhnutné na jednom mieste kumulovať viacero obdobných formulácií, ktoré vyjadrujú ten istý princíp. Zrejme najrozumnejším vysvetlením je zdôraznenie jeho významu, a to aj za cenu kumulácie viacerých prekrývajúcich sa vyjadrení, avšak od viacerých rešpektovaných autorít.

Rímskoprávny náhľad na tvorbu práva sa v tomto smere najlepšie odzrkadľuje v jeho ka-
zuistickom prístupe. Práve preň ho Fritz Schulz charakterizoval ako monumentálne, avšak založené na jednoduchosti, čo justiniánski kodifikátori výrazne narušili nesystematickými zásahmi a rozložením myšlienkovvej štruktúry.¹³

2 RECEPCIA V KONTINENTÁLNO M PRÁVE A V SYSTÉME COMMON LAW

Potreba koncipovania právneho poriadku tak, aby sa zaoberal iba podstatnými náležitosťami prešla z rímskoprávneho chápania aj do stredovekej recepcie. Wacke poukazuje hneď na niekoľko prípadov, ktoré priamo odkazujú na takto vnímanú legislatívnu dobrú prax. V prvom rade ide o stredovekú zbierku *Reglas del Derecho*, ktorú skoncipoval Alfonz X. Kastilský.¹⁴ Táto právna úprava priamo nadväzuje na predchádzajúcu prácu glosátorov, najmä na Bulgara, ale

⁹ Cels. D. 1,3,4: Ex his, quae forte uno aliquo casu accidere possunt, iura non constituuntur (preklad autora: Právo sa neustanovuje pre to, čo sa raz snád' môže v nejakom prípade stať.) a tiež Cels. D. 1,3,5: *nam ad ea potius debet aptari ius, quae et frequenter et facile, quam quae perraro eveniunt.* (preklad autora: Lebo právo sa musí zamerať skôr na to, čo sa často a ľahko stáva, ako na to, čo sa stáva zriedkavo).

¹⁰ Jul. D. 1,3,12: *Non possunt omnes articuli singillatim aut legibus aut senatus consultis comprehendi: sed cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is qui iurisdictioni praeest ad similia proceder atque ita ius dicere debet.* (preklad autora: Všetky prípady nemôžu byť obsiahnuté v zákonoch alebo v uzneseniach Senátu: ale ak v nejakom novom prípade sa prejavuje jasne ich rovnaký zmysel a význam, ten, kto má jurisdikciu, musí postupovať podobne a v tomto zmysle vysloviť právo podľa toho istého pravidla.)

¹¹ K otázke kolektívnej identity a individualizácie práce rímskych právnikov pozri najmä: HUMBERT, Michel. § 1 Faktoren der Rechtsbildung. In: BABUSIAUX, Ulrike (eds.). *Handbuch des Römischen Privatrechts*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2023, s. 15

¹² SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl I., Obecné nauky*. Praha: Nákladem spolku Čsl. právníků "Všehrd", 1946, s. 20-21.

¹³ SCHULZ, Fritz. *Principles of Roman law*. Oxford: Clarendon Press, 1936, s. 68.

¹⁴ WACKE, Andreas. Quod raro fit, non observant leges: A Classical Maxim of Legislation. In: CAIRNS, John – ROBINSON, Olivia (eds.). *Critical Studies in Ancient Law, Comparative Law and Legal History*. Oxford: Hart Publishing, 2001, s. 395-396.

vyjadrenie skúmaného princípu obsahuje aj *Glossa ordinaria* (glossa k fragmentu D. 50,17,64¹⁵), a to pri otázke potenciálneho posúdenia právneho statusu biblického Lazara, ktorý bol vzkriesený z mŕtvych.¹⁶

Práve v stredoveku došlo aj ku konsolidácii viacerých, dnes už ustálených, latinských fráz, ktoré vyjadrujú analyzovaný princíp.¹⁷ Ako jeden z prvých ho zaznamenal Augustinus Barbosa vo svojej zbierke *Tractatus Varii*, a to v terminologickom zachytení *quad Praetor non curat de minimis*.¹⁸ Od týchto počiatkov sa odvíja aplikačný vývoj uvedenej zásady aj skrz moderné kódexy, a to až po dnešok.¹⁹

Wacke uvedené ilustruje na príkladoch z Nemecka a Švajčiarska. Nemecký občiansky zákonník (BGB) podľa neho účelovo neobsahuje veľké množstvo ustanovení, pričom *lacuna iuris* má byť vyplnená aplikačnou praxou a prácou súdnych autorít. Ešte kompaktnejší je švajčiarsky ZGB, ktorý obsahuje menej, než 1000 paragrafov, pričom ich ďalšie členenie je veľmi úsporné a samotné ustanovenia sú zväčša jednovetné.²⁰ Do kontrastu s týmito základmi moderných kódexov možno predložiť pruský ALR, pochádzajúci z konca 18. storočia. Prístup jeho tvorcov bol omnoho kazuistickejší. Pretavilo sa to aj do celkovej úpravy v obsahu cez 20000 paragrafov, s cieľom o úplnosť pri úprave občianskoprávných vzťahov, zatiaľ čo pri BGB chceli tvorcovia prenechať priestor na “teoretickú a praktickú prácu” pri rozvoji právnej vedy.²¹ Za zmienku stojí aj holandský zákonník, ktorý v znení navrhovanom v roku 1820 priamo odkazoval na možnosť usporiadania právnych vzťahov na základe princípu spravodlivosti tam, kde zákon mlčí alebo sa dostáva do kontradikcie s jeho účelom (teda do úvahy prichádzal aj potenciálny výklad *contra legem*). Napokon sa však presadila formulácia, ktorá sudcu zaväzuje postupovať výlučne podľa zákonného znenia, avšak v prípadoch, ktoré normotvorca neobsiahol má byť do popredia postavené hľadanie spravodlivosti.²²

Odlíšnym obsahovým pojmom je posudzovaná zásada naplnená v systéme common law. Vyjadrenie *de minimis non curat lex* (v angličtine odkazované ako “the law does not regard trifles”, prípadne namiesto pojmu regard možno použiť aj termín “concern”) tu poukazuje najmä na prípady, ktoré si pre svoju nízku hodnotu sporu nezaslúžia pozornosť ako zákonodarcu, tak aj sudcu. Jej odvodenie síce opäť vychádza z rímskoprávneho základu a následne recepcie aj skrz kánonické právo, avšak z odlišného zdroja. Referenčným bodom je fragment D. 4,1,4, ktorý odkazuje na *restitution in integrum* a jeho neuplatnenie v prípadoch so zanedbateľnou hodnotou v prípadoch, ak by mohlo dôjsť k ohrozeniu závažnejšieho prípadu.²³ Podľa Veecha s Moonom sa princíp *de minimis* objavuje vo viacerých spisoch už od 13. storočia, počnúc Bractonom a dielom *De legibus*, cez Coka až po Blackstona, ktorý zásadu použil vo vyššie uvedenom význame v 18.

¹⁵ Znenie fragmentu zaznamenaného v Digestach znie: Jul. D. 50,17,64: *Ea quae raro accidunt, non temere in agendis negotiis computantur.* (preklad autora: Pri vstupovaní do právnych vzťahov sa nepočíta s tým, čo sa stáva len zriedka).

¹⁶ WACKE, ref. 14, s. 369.

¹⁷ VAN BOOM, Willem H. De minimis curat praetor - Redress for dispersed trifle losses. In *Journal of Comparative Law*, roč. 4, č. 2, 2009, s. 171.

¹⁸ BARBOSAE, Agostinho. *Tractatus Varii*. 1651, s. 102.

¹⁹ Porovnaj VEECH, Max L. – MOON, Charles R. De minimis non curat lex. In *Michigan Law Review*, roč. 45, č. 5, 1947, s. 539.

²⁰ WACKE, ref. 14, s. 397.

²¹ Porovnaj JACOBS, Horst Heinrich. *Wissenschaft und Gesetzgebung im bürgerlichen Recht nach der Rechtsquellenlehre des 19. Jahrhunderts*. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 1983, s. 145.

²² FLEUREN – MERTENS, ref. 4, s. 81.

²³ Call. D. 4,1,4: *Scio illud a quibusdam observatum, ne propter satis minimam rem vel summam, si maiori rei vel summae praeiudicetur, audiatur is qui in integrum restitui postulat.*

storočí. Nasledoval ho Branch v publikácií *Legis at aequalitas*, po ktorej nastal jej výrazný rozmach, a to najmä v Spojených štátoch amerických.²⁴

3 VÝZVY MODERNEJ NORMOTVORBY

Napriek debatám trvajúcim po stáročia je otázka hľadania zmysluplného balansu medzi vágnosťou a exaktnosťou právnej úpravy naďalej mimoriadne aktuálna. V prvom rade možno poukázať na dekády trvajúce konfrontácie medzi zástancami Hartovej a Dworkinovej teórie, zameriavajúcej sa na nevyhnutný dopad dôsledkov právnej regulácie. Napr. má pravidlo vždy konzekvencie, ktoré mu zákonodarca pripísal, aj pokiaľ je nespravodlivé?²⁵ Akú mieru exaktnosti preto pripisovať právnym pravidlám a kedy je vhodnejšie spoľahnúť sa radšej na uplatniteľnosť právnych princípov a výklad subjektov aplikujúcich právo?

Tieto otázky sú v slovenskej legislatívnej praxi stále mimoriadne aktuálne. Veľká výzva pretrváva v podobe doposiaľ neukončených rekodifikačných prác na novom hmotnoprávnom civilnom kódexe, kde je voľba správneho prístupu esenciálna. V nie menšej miere však treba reflektovať aj skutočnosti, ktoré vyplývajú zo súdobých trendov. Jedným z nich je snaha zákonodarcu o plátanie zlej aplikačnej praxe prostredníctvom vysokej miery kadencie prijímania legislatívnych predpisov, čo jednak vedie k právnej neistote, neprehľadnosti zákonov, ale aj znižujúcej sa dôvere v existenciu právneho štátu.

Naše myšlienky je možné ilustrovať na viacerých príkladoch, pričom azda najexaktnejším je legislatíva upravujúca reguláciu volebnej kampane, a to prostredníctvom zákona č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov. Iba od roku 2019 do roku 2023 bol tento predpis upravený desiatimi novelizáciami. Tie zväčša reagovali na aplikačné komplikácie, vyplývajúce z nedostatkov pri jednotlivých voľbách a im predchádzajúcim kampaniam. Týmto spôsobom sa viackrát upravovalo predvolebné moratórium, spolu so zákazom zverejňovania prieskumov verejnej mienky v priebehu určitého počtu dní pred voľbami, možnosť participácie tretích strán na kampani a mnohé ďalšie otázky.²⁶ Napriek ich niekoľkonásobným úpravám sa ale želaný efekt nedostavil. Extenzívny zákaz ohľadom publikovania volebných prieskumov vyhodnotil Ústavný súd SR ako protiústavný,²⁷ aj kratšie moratórium si však našlo rôznorodé formy obchádzania, a to najmä prostredníctvom internetu a súkromných iniciatív.

Ako teda nastoliť legislatívnu prax, ktorá by skutočne dosahovala želaný cieľ? V prvom rade je potrebné opustiť snahu o hľadanie exaktných definícií a nepriestrelných zákonných konštelácií v prípadoch, ktoré takúto možnosť nepripúšťajú. Endicott túto tézu formuloval na “právnych nástrojoch” (legal instruments) a “právnych štandardoch” (legal standards), pričom pod pojmom právny nástroj sa rozumie normatívny text, vytvorený prostredníctvom právnej techniky. Endicott konštatuje, že použitie vágnych nástrojov vedie k vágnym štandardom, ktorých výklad nemá jasný, výlučne na podklade zákona predvídateľný, význam.²⁸

Ilustruje to na príklade zákona, ktorý povinnej osobe ukladá zodpovednosť za zanedbanie, opustenie alebo vystavenie dieťaťa alebo mladistvého okolnostiam, ktoré mu preukázateľne

²⁴ VEECH – MOON, ref. 19, s. 358. Autori na tomto mieste citujú aj sériu rozhodnutí, v ktorých sa zásada *de minimis* vyskytuje.

²⁵ Pre viac pozri napr. HERSHOVITZ, Scott. The End of Jurisprudence. In *The Yale Law Journal*, 2015, roč. 124, č. 5, s. 1162 a nasl.

²⁶ Pre viac pozri napr. IVANČÍK, Ján. Zákaz účasti tretích strán vo volebnej kampani vo vzťahu k slobode prejavu. In *Justičná revue*, 2020, roč. 72, č. 5, s. 591-601.

²⁷ Pozri nález Ústavného súdu SR, sp. zn. PL. ÚS 26/2019-134 zo dňa 26. mája 2021.

²⁸ ENDICOTT, Timothy. The Value of Vagueness. In MARMOR, Andrei – SOAMES, Scott (eds.). *Philosophical Foundations of Language in Law*. Oxford University Press, 2011, s. 14-30.

môžu spôsobiť zbytočné utrpenie, či ujmu na zdraví. Zatiaľ čo termín „dieťa alebo mladistvý“ je možné legislatívne uchopiť na základe exaktného stanovenia veku, pojem „zanedbania“ je vyložitelný už zložitejšie a bude záležať na okolnostiach (napr. ako stará bola opatrovatelka, ktorej bola zverená starostlivosť, ako dlho boli rodičia od dieťaťa vzdialení a pod.). Endicott zároveň konštatuje, že snaha o ostré vymedzenie takýchto pojmov by nielen viedla k väčšej arbitrárnosti pri ich stanovovaní, ale hlavne by bola nemožná. Z uvedeného dôvodu je využívanie vágnych pojmov v zákonných predpisoch nevyhnutné. Použitie vágnych termínov by sa preto malo sústreďovať na prípady, kedy i.) osobitná odbornosť sudcov môže viesť k dotvoreniu noriem; ii.) je potrebné vytvárať reguláciu postupne a revidovať ju v podrobnostiach s ohľadom na nepredvídané prípady a iii.) prípady, keď je pre posúdenie prípadu potrebné vypočítať si argumenty na oboch stranách sporu.²⁹

Týmto spôsobom sa dostávame k záverom, ktoré sú uplatniteľné aj na nami spomínaný príklad s reguláciou predvolebnej kampane. Zákonodarca v žiadnom prípade nemôže ponechať na ľubovôľu sudcu, aby určil trvanie moratória na vedenie kampane pred voľbami. Mal by tiež určiť okruh zakázaných aktivít, avšak ich explicitné vymenovanie je už potrebné považovať za podrobnosť, ktorá škodí vymožitelnosti a dôveryhodnosti práva. V tomto bode musí nastúpiť do popredia aplikačný subjekt.

Soames tieto myšlienky rozvíja na báze základných predpokladov, ktoré musia byť splnené, aby použitá vágnosť splnila svoj účel. Pre slovenské podmienky sú z nášho pohľadu rozhodujúce tie, ktoré vyžadujú, aby si zákonodarca aspoň implicitne uvedomoval, vágnosť pojmu a zároveň by sa aplikačné subjekty mali pri výklade riadiť zásadou vernosti zákonu, ktorá si vyžaduje prioritné zachovanie účelu právneho obsahu v prípadoch, ktoré nemožno riešiť iba na základe gramatického znenia.³⁰ Veľkú úlohu tu môžu zohrať dôvodové správy, ktoré ponúkajú zákonodarcovi priestor na zanechanie návodu na teleologický výklad, pričom táto príležitosť býva často opomínaná.

Z uvedených dôvodov je rozhodujúcim elementom kvalita aplikujúcich subjektov a vyspelosť inštitúcií, ktoré zabezpečujú možnosť, aby zákonodarca opomínal maličkosti pri koncipovaní legislatívnej úpravy. Takúto vyspelosť je nepochybne potrebné systematicky budovať a postupne prekonávať nedôveru spôsobenú doterajšími zlyhaniami. Pri vytváraní kódexov je však potrebné začať od stavu, ktorý nevyhnutnú voľnosť poskytuje. Napokon uvedený vzorec poskytlo aj samotné rímske právo, ktoré svoj úpadok zažilo na základe upadajúcej jurisprudencie a snahe o rigidné riešenia formou pozitivistického prístupu.

ZÁVER

Vágnosť právnych formulácií je v istom ohľade nevyhnutnou zložkou normotvorby. Veľkou výzvou do budúcnosti v tomto smere zostáva narastajúca elektronizácia a automatizácia procesov, ktorá bezpochyby musí byť braná do úvahy. Pri súčasnom stave technického a vedeckého poznania ide najmä o formulárové zmluvy, ktoré umožňujú rýchle a efektívne riešenie sporov, pričom do popredia sa dostáva ich automatizované vyhodnocovanie. Moderné civilné kódexy kreované v 21. storočí by takéto výzvy mali reflektovať.

Otázkou zostáva, do akej miery bude možné ponechať aplikačnú prax v „automatizovaných rukách“ aj v prípadoch, ktoré si nevyhnutne budú vyžadovať použitie tradičných postupov, akými je, napríklad analógia. Rozvoj umelej inteligencie na jednej strane takéto opatrenia systematicky približuje, na druhej strane stále vyvstáva otázka spoľahlivosti. Z nášho pohľadu však

²⁹ Tamže.

³⁰ SOAMES, Scott. Vagueness and the Law. In MARMOR, Andrei (ed.). *The Routledge Companion to Philosophy of Law*. New York: Routledge: 2012, s. 95.

odpoveďou nie je prílišná regulácia, ktorá by aj tak k želanému dôsledku neviedla, nakoľko zákonný predpis všetky potenciálne prípady neustráži.³¹ Riešením zatiaľ zostáva spoľahnúť sa na osvedčené postupy vedené ľudským umom.

³¹ Porovnaj WACKE, ref. 14, s. 398.